

uitzien. Men hield zich met name serieus bezig met Noord/Zuid-verhoudingen en met het milieu. Criteria werden ontwikkeld voor wat een 'goede' samenleving zou zijn.

In Nederland hield een groep mensen uit verschillende wetenschappelijke disciplines zich met soortgelijke vragen bezig. Vooral de gevolgen van de ontwikkelingen in wetenschap en technologie voor de inrichting van de toekomstige samenleving, kregen de aandacht van dit 'beraad'; wilden de kerken zich zinvol bezighouden met de vraag hoe de samenleving van de toekomst ingericht zou moeten worden, dan dienden zij te beschikken over de kennis uit meer wetenschappelijke disciplines dan de theologie alleen. In deze kring ontstond al snel behoefte aan een vorm van ondersteuning. Er zou een centrum moeten

mogelijke disciplines verenigd in werkgroepen. Er is bijvoorbeeld een derde-wereldgroep, bestaande uit cultureel-antropologen en ontwikkelingseconomen. Er is een werkgroep van theologen, milieudeskundigen en economen, die een toekomstscenario van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid bestudeert. Er is een zogenaamde 'werkgemeenschap' van economen en theologen die het economisch stelsel aan een ethische analyse onderwerpt. Naast de werkgroepen organiseert het MCKS ook zogenaamde 'beraden', waarvoor wisselende groepen van bij het onderwerp betrokken deskundigen worden uitgenodigd.

De staf van het MCKS doet ter voorbereiding van deze werkgroepen en beraden geen zelfstandig wetenschappelijk onderzoek. Wel brengt men rapporten uit waarin bestaande wetenschappelijke inzichten worden geïnventariseerd. De in werkgroepen en beraden verworven inzichten vinden regelmatig hun neerslag in een door deelnemers geschreven boekje. Zo'n vijftienhonderd mensen zijn op de een of andere manier bij de activiteiten van het MCKS betrokken. "Het MCKS is niet zomaar een bloemetje," zegt Koelega, "het heeft diepe wortels in kerkelijk Nederland."

Dick Koelega, theoloog van origine, is secretaris van het MCKS-project 'Techniek, ethiek en de toekomst'. De onderwerpen die in het kader van dit project aan de orde komen hebben al vanaf zijn oprichting de aandacht van het MCKS. Technologie en natuurwetenschappen hebben in de eerste plaats een invloed op de moderne samenleving, die nauwelijks te overschatten is. Nieuwe voortplantingstechnieken, nieuwe telecommunicatiesystemen, nieuwe vormen om arbeid te organiseren beïnvloeden de manier waarop mensen samenleven diepgaand. Oude normen en waarden blijken achterhaald, nieuwe dienen zich niet vanzelf aan. Ethische vragen dringen zich op. Hoe moet er op technologische ontwikkelingen gereageerd worden? Hoe gewenst zijn deze ontwikkelingen eigenlijk? Bovendien is er eigenlijk niemand die volledig greep heeft op de ontwikkelingen op dit gebied. Dat geldt zeker voor de kerken. Die hebben het contact met de wereld van technologie

en natuurwetenschappen verloren. Maar ook de natuurwetenschappelijke en technologische onderzoekers zelf hebben vaak het idee machteloos te staan tegenover ontwikkelingen in het eigen vakgebied.

Het MCKS probeert als het ware de uitwisseling van ideeën tussen de kerken, en wetenschap en technologie weer te herstellen. De kerken moeten op de hoogte gebracht van wat er gaande is – zo niet, dan verliest hun bezinning op de toekomst haar betekenis. De mensen die in de wereld van technologie en natuurwetenschappen werkzaam zijn, moeten toegerust worden om ethische vragen, die in de kerken aan de orde zijn, ook in hun vakgebied serieus te nemen.

De eerste hindernis die het MCKS daarbij moet nemen is het breed verbreide idee dat de technologische ontwikkelingen niet te sturen zijn, dat ze een autonoom proces vormen waarop individuen geen invloed kunnen uitoefenen.

Ir. H.Th. Bussemaker, manager bij IBM, gaf tijdens één van de beraden die het MCKS over dit onderwerp organiseerde, als voorbeeld de ontwikkeling van de computer. Deze ontwikkeling is alleen te begrijpen voor wie oog heeft voor de dynamiek van de informaticamarkt, betoogde hij. Er is sprake van een *technology push*: steeds snellere elektronica-componenten worden ontwikkeld. Een ontwikkeling die voortkomt uit fundamenteel onderzoek, maar waarvan de onderzoekers nauwelijks de gevolgen konden voorzien. Tegelijkertijd was sprake van een *demand pull*: de vraag naar bepaalde producten, die vooral economisch bepaald blijkt. De kosten van arbeid bijvoorbeeld, stegen na de Tweede Wereldoorlog. Dat maakte computers aantrekkelijk. Maar er kwamen bijvoorbeeld ook gecompliceerde wetten die de herverdeling van inkomens regelde, hetgeen weer een ingewikkelde administratievoering vereist. Bijgevolg steeg de vraag naar computers spectaculair.

Niemand had deze ontwikkeling – in feite een samenloop van omstandigheden – kunnen voorspellen. IBM introduceerde de *personal computer* – een volgende fase in de ontwikkeling van dit apparaat – in 1981. Tot september van

'Er zijn mensen die de hele last op hun schouders nemen. Die worden cynisch, óf ze gaan zich machteloos voelen.'

komen dat de verslagen van de bijeenkomsten van het beraad zou verzorgen, en dat studie kon verrichten naar de onderwerpen waarop het beraad zich richtte.

Er was veel animo voor zo'n centrum, maar weinig geld. Pas in 1982 kon het Multidisciplinair Centrum voor Kerk en Samenleving van start gaan. Dat was te danken aan een startsubsidie van de overheid, waarmee een groot deel van de kosten gedekt kon worden. De rest van het geld brachten de zes kerken op, die in het MCKS participeren en die ook een meerderheid in het bestuur vormen (de grootste protestantse kerken en de oud-katholieke kerk; de rooms-katholieke kerk heeft zich tot nu toe afzijdig gehouden). De financiële basis van het MCKS is wankel, want de overheids-subsidie loopt per 1 januari af en niet alle kerken zijn bereid hun bijdrage aan het MCKS te vergroten.

Toch heeft het MCKS in de afgelopen jaren zijn bestaansrecht bewezen. Onder de paraplu van het centrum zijn wetenschappers van alle